
Struktura moći
u općini u drugom
delegatskom mandatu

Josip Županov

U nastavku istraživanja u okviru projekta »Delegatski sistem« ispitane su u 1980. godini percepcije moći (utjecaja) u drugom delegatskom mandatu. U ovom članku iznijet ćemo djelomične rezultate tog istraživanja, odnosno rezultate koji se odnose na odluke općinske skupštine. Rezultati koji se odnose na SIZ-ove bit će izneseni u završnom izvještaju.

Metodološke napomene

Struktura moći ima, prema autorima metode percepcije utjecaja ili »grafikona kontrole« (control graph), dvije dimenzije: (1) nagib krivulje u odnosu na apscisu (»slope«) i (2) ukupnu količinu utjecaja (»total amount of control«) svih subjekata u sistemu.¹ Nagib krivulje može biti pozitivan, u kojem se slučaju radi o demokratskom obrascu distribucije moći — ili može biti negativan, što je oligarhijski obrazac distribucije. Ukupna količina moći govori nam o intenzitetu interakcija među subjektima sistema. Ako se ukupna količina moći podijeli s brojem subjekata u sistemu, dobija se »indeks moći«.² Visok indeks moći ukazuje na poliarhijski obrazac distribucije, dok nizak indeks ukazuje na anarhijski obrazac distribucije. U daljnjem prikazu rezultata uzet ćemo u obzir obje dimenzije distribucije: i demokratičnost u raspodjeli moći i intenzitet interakcija u sistemu.

* Prilozi J. Zupanova, T. Jantola, S. Borka i M. Kirinčića rađeni su u okviru projekta »Funkcioniranje i ostvarivanje delegatskog sistema«.

1
Arnold S. Tannenbaum, ed., *Control in Organizations*, McGraw-Hill Book Company, New York, 1968, *passim*.

2
Ivan Šiber, »Indeks 'moći' i njegova primjena«

Budući da u delegatskom sistemu ne postoji jasna hijerarhija u koju bi se mogli razvrstati svi subjekti sistema, za određivanje »nagiba krivulje« uzet ćemo dvije ekstremne točke »političke hijerarhije« (delegatska osnova — skupštinska vijeća — izvršno vijeće): izvršno vijeće i delegatsku osnovu. Intenzitet interakcija mjerit ćemo Šiberovim »indeksom moći«. Taj će nam indeks biti glavni instrument u analizi. Dok distribucija moći ima uglavnom oligarhijski oblik bez obzira na varijable u odnosu na koje je promatramo, indeks moći znatno varira s obzirom na različite varijable, pa je i to razlog što ćemo se u analizi služiti tim instrumentom.

Istraživanje moći — kao i cijeli projekt »Delegatski sistem« — ima longitudinalni karakter, a to znači da ćemo u analizi izvoditi usporedbe s prvim delegatskim mandatom da bismo vidjeli jesu li u drugom mandatu nastupile neke promjene. Najprije ćemo prikazati globalnu distribuciju moći u svim promatranim općinama, a zatim distribuciju moći u odnosu na osobne varijable (spol, dob, obrazovanje, vrsta djelatnosti, položaj u OUR-u, položaj u delegatskom sistemu) i na procesne varijable (interesna sfera odluke, sadržina odluke, način donošenja, prihvaćanje ili odbijanje ili izmjena prijedloga, postupak donošenja odluke, trajanje odlučivanja, odgađanje odluke, javna rasprava, nivo usaglašavanja). Varijacije utjecaja u odnosu na osobne varijable mogu se interpretirati samo pomoću fenomenološke hipoteze, tj. kao varijacije u samim percepcijama pri čemu stvarna struktura moći ostaje konstantna. Međutim, kad je riječ o varijacijama u odnosu na procesne varijable, u obzir dolazi i strukturalna hipoteza, tj. pretpostavka da podaci izražavaju ne samo varijacije u percepcijama već i varijacije u realnoj strukturi moći. Na žalost, tu pretpostavku možemo doduše dopustiti ali ne i provjeriti, jer nema mogućnosti da objektivno mjerimo distribuciju moći. Prema tome, i u drugom slučaju riječ je o percepcijama, s time što dopuštamo mogućnost da te percepcije izražavaju i stvarne odnose moći u sistemu.

Globalna percepcija moći

Usporedimo najprije globalne percepcije moći za sve promatrane općine zajedno.

U drugom mandatnom razdoblju došlo je do smanjenja moći svih subjekata u sistemu izuzev delegatske osnove i nadležnog SIZ-a. Indeks moći smanjio se za 0.30. Postoji, dakle, tendencija prema anarhičkom obrascu distribucije. Ipak, oligarhijska distribucija se i dalje sačuvala premda je nešto malo ublažena. No, to ublažavanje nije praćeno jačanjem već slabljenjem interakcija u sistemu.

Usporedbom struktura utjecaja po općinama vidi se da utjecaj svih subjekata varira u vrlo širokom rasponu. Kako bi tehnički bilo nemoguće prikazati distribucije u 13 općina u jednoj tabeli, prikazaću samo granice varijacije minimum-maksimum za svaki subjekt DS.

Tabela 1.
Globalna percepcija moći u 13 općina SRH

Subjekti utjecaja	Mandatno razdoblje	
	I	II
Izvršno vijeće	4.16	3.83
Vijeće mjesnih zajednica (VMZ)	3.48	3.18
Društveno-političko vijeće (DPV)	3.45	3.12
Vijeće udruženog rada (VUR)	3.95	3.56
Predsjednik vijeća	3.15	2.71
Stručne službe sekretarijata	3.48	3.30
Delegatska osnova	3.13	3.17
Društveno-političke organizacije (DPO)	3.19	2.96
Društveno-politička zajednica (DPZ)	3.40	2.79
Odbori, komisije i savjeti	3.14	2.69
Nadležni SIZ	2.50	2.50
Indeks moći	3.36	3.07

Tabela 2.
Granice varijacije utjecaja po općinama

Subjekti DS	Minimum	Maksimum	DF
Izvršno vijeće	3.09 (Osijek)	4.22 (Vrbovsko)	1.13
VMZ	2.39 (Split)	3.91 (Vrbovsko)	1.52
DPV	1.95 (Pula)	3.99 (Vrbovsko)	2.04
VUR	3.02 (Koprivnica)	4.29 (Vrbovsko)	1.27
Predsjednik vijeća	1.84 (Koprivnica)	3.50 (Vrginmost)	1.66
Stručne službe sekretarijata	2.82 (Omiš)	4.18 (Split)	1.36
Stručne službe skupštine	1.96 (Koprivnica)	3.12 (Županja)	1.16
Delegatska osnova	2.53 (Zabok)	3.72 (Vrbovsko)	1.19
Šira DPZ	1.44 (Koprivnica)	3.54 (Trnje)	2.10
DPO	2.37 (Koprivnica, Pula)	3.75 (Dubrava)	1.38
Odbori, komisije, savjeti	1.99 (Omiš)	3.70 (Split)	1.71
Nadležni SIZ	1.55 (Knin)	3.32 (Dubrava)	1.77
Politički aktiv	1.58 (Koprivnica)	3.26 (Dubrava)	1.68

Kako vidimo, varijacije pojedinih subjekata DS po općinama vrlo su velike. Međutim, da vidimo kako stoji s utjecajem na dvije temeljne dimenzije: oblik krivulje i intenzitet interakcija u sistemu.

Tabela 3.
Oblik distribucije i indeksi moći po općinama

Općina	Izvršno vijeće	Delegatska osnova	Indeks moći
Trnje	3.77	3.03	3.25
Dubrava	4.10	3.29	3.43
Osijek	3.09	3.15	2.71
Split	4.13	3.34	3.15
Pula	3.43	3.35	2.68
Omiš	3.67	2.97	2.65
Koprivnica	3.66	2.86	2.38
Zabok	4.12	2.53	2.91
Vrbovsko	4.22	3.72	3.38
Županja	3.72	3.28	3.29
Vrginmost	3.83	3.61	3.28
Gospić	4.32	3.27	3.10
Knin	3.68	2.98	2.54

Vidimo da u svim općinama osim Osijeka i Pule — gdje se primjećuje efekt demokratizacije praćen smanjenjem interakcija u sistemu — prevladava oligarhijska distribucija, ali ona nije svuda jednako izrazita: najizrazitija je u općinama Zabok i Gospić, a najmanje je izražena u općinama Vrbovsko i Županja. Da li je riječ samo o razlikama u percepcijama ili i o razlikama u strukturi moći?

Iz posljednje kolone u Tabeli 3 vidimo da indeks moći znatno varira po općinama od 2.38 (Koprivnica) do 3.43 (Dubrava). U sedam općina indeks je veći od 3.00 (osrednji utjecaj) dok je u šest općina manji od 3.00 (malen utjecaj). Dakle, intenzitet interakcija u pojedinim općinama veoma se razlikuje. Kako objasniti ove razlike? Tu nam se odmah nameće misao da je interakcija u sistemu povezana sa stupnjem ekonomske razvijenosti. Međutim, podaci ne potvrđuju tu hipotezu. S obzirom na stupanj razvijenosti indeks moći varira ovako:

— razvijene općine	3.10
— srednje razvijene općine	2.70
— nerazvijene općine	3.04

Ukratko, indeks je veći u razvijenim i nerazvijenim općinama nego li u srednje razvijenim općinama. Kada općina zakorači iz kruga nerazvijenih općina, intenzitet interakcija u sistemu opada; a kada izide iz kruga srednje razvijenih i postane razvijena općina, indeks ponovo raste. Nije jasno kako bi se moglo objasniti ovakvo kretanje. Osim toga, stupanj razvijenosti različito utječe na količinu moći različitih subjekata DS. Tako je utjecaj izvršnog vijeća, VMZ i stručnih službi skupštine podjednak bez obzira na stupanj razvijenosti općine; utjecaj DPV, odbora, komisija i savjeta pozitivno je koreliran s razvijenošću, dok VUR ima najviše utjecaja u razvijenim općinama, što je i razumljivo; utjecaj delegatske osnove, DPZ, DPO i političkog aktiva podjednak je u razvijenim i nerazvijenim općinama a najmanji u srednje razvijenim općinama. Nema, dakle, neke opće korelacije između veličine utjecaja i stupnja razvijenosti općine — postoje sve moguće kombinacije, i teško ih je protumačiti.

Percepcije moći s obzirom na osobne varijable

1. Spol

Razlike u percepcijama s obzirom na spol nisu velike ni značajne. Obje spolne skupine percipiraju oligarhijsku distribuciju moći podjednako intenziteta. Muškarci percipiraju nešto veći intenzitet interakcija (3.02) nego žene (2.94). Muškarci percipiraju veći utjecaj izvršnog vijeća, VMZ, DPV, VUR, predsjednika vijeća, delegatske osnove, DPO, odbora, komisija i savjeta, nadležnog SIZ-a i političkog aktiva, a žene percipiraju veći utjecaj stručnih službi i šire DPZ. Međutim, razlike nisu značajne.

2. Dob

Sve dobne skupine percipiraju oligarhijsku distribuciju moći — najizrazitiju oligarhijsku distribuciju vide mlađa i starija skupina. Što se tiče interakcija, mlađa skupina (do 30 godina) ima najniži indeks moći (2.79), srednja skupina (30—49 godina) ima najviši indeks (3.03), a indeks najstarije skupine (50—60 godina) opet opada (2.91) ali je veći od indeksa za mlađu skupinu. Tendencija da mlađi percipiraju niži utjecaj osobito je izražena u najmlađoj grupi (do 25 godina), ali ne za sve subjekte DS. Ove razlike mogle bi se objasniti stupnjem aktivizacije u sistemu: mlađa skupina je najmanje uključena u politički sistem, srednja skupina je najviše uključena, a zatim uključenost opada (pogoršanje zdravlja, približavanje penzije i sl.). Međutim, ovo istraživanje ne daje podatke koji bi omogućili da se ova hipoteza provjeri.

3. Obrazovanje

Sve obrazovne skupine percipiraju oligarhijsku distribuciju moći. Ta je distribucija najmanje izrazita u skupini onih koji su završili četiri razreda osnovne škole, a najizrazitija u skupini onih koji su završili osmo-ljetku. Ostale skupine nalaze se između ta dva ekstrema.

U svrhu daljnje analize regrupirat ćemo ispitanike u četiri šire obrazovne grupe: grupa I (osnovna škola, ŠUP, industrijska škola), grupa II (gimnazija, srednja tehnička i srednja ekonomska škola), grupa III (škola za VKV radnike) i grupa IV (VŠS i VSS). Pogledajmo sada indekse moći za ove grupe:

grupa I	2.89
grupa II	3.11
grupa III	3.06
grupa IV	2.96

Kako vidimo, najniži indeks ima I grupa (najniža) i IV grupa (najviša), a najviši indeks ima II grupa (srednja škola), a nešto manji ima III grupa (najviša radnička grupa). Ukratko, najniža i najviša grupa percipiraju naj-

niži prosječni utjecaj (intenzitet interakcije), a srednja obrazovna grupa percipira najviši prosječni utjecaj.

Ovi bi se nalazi bar djelomično mogli objasniti pomoću dvije hipoteze koje se među sobom ne isključuju. Prva je kognitivna hipoteza: I grupa zbog niskog obrazovnog nivoa ne može procijeniti stvarni utjecaj subjekata DS pa ga umanjuje, a IV grupa isuviše dobro zna kako sistem stvarno funkcionira a da bi programske zahtjeve uzela za stvarnost. Druga je hipoteza aktivizacije. Programski je zahtjev da se u sistemu aktiviziraju prvenstveno radnici. To ne uspijeva u potpunosti uslijed niže naobrazbe (koja je ujedno indikator klasnog položaja), pa se tada aktivizira srednji sloj koji je »najbliži« radnicima (a još nije tehnokracija). Obje bi hipoteze valjalo provjeriti u daljem istraživanju.

4. Vrsta djelatnosti

Radi lakše analize sve vrste djelatnosti sveli smo na dvije kategorije, »bazu« (ekonomske djelatnosti) i »nadgradnju« (neprivredne djelatnosti).

Ispitanici iz obje grupe djelatnosti percipiraju oligarhijsku distribuciju moći, i to otprilike jednakog intenziteta.

Međutim, postoji znatna razlika u pogledu intenziteta interakcije. Indeks moći za »bazu« iznosi 3.15 a za nadgradnju 2.86. Ta pravilnost vrijedi ne samo za prosječni utjecaj svih aktera (indeks moći) već i za utjecaj svakog pojedinog subjekta u sistemu: ispitanici iz »baze« pridaju svakom subjektu DS veći utjecaj od ispitanika iz »nadgradnje«. Ova bi se pravilnost barem djelomično mogla objasniti višim obrazovnim nivoom u »nadgradnji«, a više obrazovanje, vidjeli smo, povezano je s nižom percepcijom utjecaja.

5. Položaj u OUR-u

S obzirom na položaj u OUR-u razvrstali smo u analizi sve ispitanike u šest grupa: rukovodioci, stručnjaci, službenici, radnici, penzioneri i nezaposleni.

Sve skupine percipiraju oligarhijsku distribuciju moći u jednakom intenzitetu osim nezaposlenih kod kojih je oligarhijska distribucija znatno ublažena.

Što se tiče intenziteta interakcija, dobijeni su ovi indeksi moći:

— nezaposleni	3.30
— službenici	3.22
— radnici	3.10
— rukovodioci	3.04
— stručnjaci	2.97
— penzioneri	2.70

Razlike u indeksima moći mogle bi se objasniti ovim hipotezama:

(1) nezaposleni, u pokušajima da nađu posao, nailaze na barijeru za koju vjeruju da je barijera moći i zato vjeruju da svi koji se nalaze u sistemu imaju razmjerno veliku moć. Otuda i najveći indeks moći;

(2) penzioneri su isпали iz sistema i izgubili motivaciju za njegovo funkcioniranje pa zato percipiraju najniži utjecaj;

(3) stručnjaci su više orijentirani prema struci nego prema »politici«, manje su zainteresirani za funkcioniranje sistema i zato percipiraju nizak ukupni utjecaj u sistemu;

(4) službenici su veoma uključeni u sistem (birokratizacija) i zainteresirani su pa vide i jači utjecaj u sistemu;

(5) radnici su manje uključeni u sistem od službenika ali su zbog svog socijalnog položaja prisiljeni da procjenjuju strukturu moći, i otuda »srednja« percepcija moći;

(6) rukovodioci su najbolje upućeni u stvarne odnose u sistemu: njihova je percepcija »realistička«.

6. Položaj u delegatskom sistemu

Šesnaest različitih položaja u DS u analizi saželi smo u pet skupina: delegati, funkcioneri, izvršna vlast, stručne službe i političari.

Svih pet skupina percipira oligarhijsku distribuciju moći, no pri tom članovi izvršne vlasti i funkcioneri znatno ublažavaju tu distribuciju u poređenju s ostalim grupama.

Indeksi moći po grupama iznose:

— delegati	3.04
— funkcionari	3.05
— izvršna vlast	2.95
— stručne službe	2.95
— političari	3.58

Najmanji nivo moći u sistemu vide oni koji rade u organima izvršne vlasti i u stručnim službama, a najviši nivo moći vide političari — oni znatno odstupaju od svih grupa. To se vjerojatno može objasniti željom da se stvarno stanje približi programskim stavovima a koja je najjača u političara. Oni koji najbolje poznaju »iznutra« funkcioniranje sistema imaju najmanji indeks moći.

Postoje varijacije među skupinama s obzirom na utjecaj pojedinih subjekata, ali su te razlike većinom u istoj zoni utjecaja. Nešto veće su varijacije kod izvršnog vijeća, VMZ, DPZ, DPO te odbora, komisija i savjeta. Zanimljivo je pogledati koje skupine pridaju najmanji a koje pak najveći utjecaj pojedinim subjektima.

Tabela 4.
Varijacije utjecaja pojedinih subjekata s obzirom na položaj u DS

Subjekti DS	Minimum		Maksimum	
Izvršno vijeće	funkcioneri	(3.72)	političari	(4.06)
VMZ	političari	(2.87)	funkcionari	(3.38)
DPV	političari	(3.06)	izvrš. vlast	(3.33)
VUR	delegati	(3.44)	političari	(3.82)
Stručne sl. sekretarij.	izvršna vlast	(3.10)	delegati	(3.47)
Delegatska osnova	delegati	(3.06)	izvrš. vlast	(3.43)
DPO	izvršna vlast	(2.48)	političari	(3.69)

Ovi podaci ukazuju na to da želje, motivacije i opravdanja igraju svoju ulogu u procesu percipiranja utjecaja.

Percepcije moći s obzirom na procesne varijable

Premda struktura moći predstavlja relativno trajan obrazac, moć je ipak dinamička kategorija, te možemo pretpostaviti da, unutar datog obrasca, količina moći pojedinih aktera varira s obzirom na varijable socijalnog procesa. Ako količina moći pojedinih aktera varira, to će se odraziti i u percepcijama moći u sistemu. Ovdje ćemo prikazati kako percepcije moći variraju s obzirom na ove procesne varijable: interesna sfera odluke, sadržina odluke, način donošenja odluke (nadležnost), prihvatanje ili odbijanje ili izmjena prijedloga, postupak donošenja odluke, donosilac konačne odluke, trajanje odlučivanja, odgađanje odluke, kvorum, javna rasprava i nivo usaglašavanja.

1. Interesna sfera odluke

Interesna sfera odluke može biti federacija, republika, zajednica općina — grad, općina, mjesna zajednica i radna organizacija. U svim interesnim sferama odluke perzistira oligarhijska distribucija osim na nivou MZ, gdje se primjećuje demokratski pomak (utjecaj delegatske osnove znatno je veći od utjecaja izvršnog vijeća).

Indeksi moći pokazuju ovakvu sliku:

(1) interesna sfera federacije	3.27
(2) interesna sfera republike	3.43
(3) interesna sfera ZO — grada	3.31
(4) interesna sfera općine	3.00
(5) interesna sfera MZ	2.98
(6) interesna sfera RO	2.87

Kako vidimo, što je interesna sfera odluke »viša«, to je veći intenzitet interakcija u sistemu. Čini se da je odlučivanje više orijentirano na više državne instance, osobito na republiku, a manje na samoupravne instance na lokalnom nivou.

Pojedini subjekti DS odstupaju od tog općeg obrasca:

— VMZ i delegatska osnova imaju najveći utjecaj na nivou MZ, što je sasvim logično;

— VUR ima jak utjecaj na nivou RO (što je logično) ali i na nivou federacije;

— stručne službe ne pokazuju diferencijaciju utjecaja s obzirom na interesnu sferu odluke.

2. Sadržina odluke

S obzirom na sadržinu razlikujemo 10 vrsta odluka. To su:

- (1) konstituiranje DS i normativno funkcioniranje općine
- (2) formiranje prihoda općine i zadovoljavanje potreba funkcioniranja općine
- (3) zdravstvo, socijalni rad i zaštita
- (4) školstvo, kultura, znanost
- (5) kriminal, privredni kriminal i socijalna patologija
- (6) komunalna politika i djelatnost
- (7) privredna i poljoprivredna djelatnost
- (8) narodna obrana i društvena samozaštita
- (9) pravosudna djelatnost
- (10) planovi razvoja općine (prostorni i ekonomski)

Bez obzira na sadržinu odluke, perzistira oligarhijska distribucija utjecaja. Ipak ta je distribucija najslabije izražena kod odluka koje se odnose na školstvo, kulturu i znanost, na zdravstvo, socijalni rad i zaštitu — ukratko, kod takvih odluka gdje je riječ o društvenim službama. Oligarhijska distribucija je izrazita kod onih odluka gdje općina nastupa kao vlast.

S obzirom na indekse moći, odluke se mogu ovako rangirati:

(1) kriminal, privredni kriminal i socijalna patologija	3.49
(2) i (3) Zdravstvo, socijalni rad i zaštita, ONO i DSZ	3.16
(4) i (5) Školstvo, kultura, znanost, planovi razvoja općine	3.12
(6) Privreda i poljoprivreda	3.02
(7) Konstituiranje DS i normativno funkcioniranje općine	2.98
(8) Formiranje prihoda i financijsko funkcioniranje općine	2.94
(9) Pravosudna djelatnost	2.87
(10) Komunalna politika i djelatnost	2.78

Najjači utjecaj pojedinih subjekata percipiran je na ovim odlukama:

- Izvršno vijeće: planovi razvoja općine (4.21)
- VMZ: kriminal i socijalna patologija (3.84)
- DPV: kriminal i socijalna patologija (3.93)
- VUR: planovi razvoja općine (3.75)
- Predsjednik vijeća: kriminal i socijalna patologija (3.21)
- Stručne službe sekretarijata: kriminal i soc. patologija (3.90)
- Stručne službe skupštine: konstituiranje DS i norm. funkc. opć. (3.36)
- Delegatska osnova: zdravstvo, socijalni rad i zaštita (3.40)
- DPZ: kriminal i socijalna patologija (3.24)
- DPO: kriminal i socijalna patologija (3.87)

- Komisije, odbori, savjeti: ONO i DSZ (3.46)
- SIZ: školstvo, kultura, znanost (3.70)
- Politički aktiv: kriminal i socijalna patologija (3.10)

Vidimo da su različiti subjekti orijentirani na različite vrste odluka. Najveći broj subjekata orijentiran je na kriminal i socijalnu patologiju — dakle, na održanje društvenog poretka.

Općenito se utjecaj svih subjekata smanjio u odnosu na prethodni mandat. To se naročito odnosi na izvršno vijeće, koje je ranije na svim odlukama imalo jak utjecaj a sada ima jak utjecaj samo na tri odluke (komunalna politika, privreda i poljoprivreda, planovi razvoja). Ranije su i pojedina skupštinska vijeća imala jak utjecaj na neke odluke (školstvo, kultura, znanost, komunalna politika, privreda i poljoprivreda) a sada imaju osrednji ili malen utjecaj. Na nekim odlukama povećao se broj subjekata s niskim utjecajem.

3. Način donošenja odluke (nadležnost)

Formalna nadležnost pojedinih vijeća utječe na distribuciju moći. Dođuše, u većini slučajeva (kombinacija) utvrđena je oligarhijska distribucija, ali pri samostalnoj nadležnosti VMZ i ravnopravnoj nadležnosti VMZ i DPV utvrđen je demokratski pomak (delegatska osnova izjednačila se po utjecaju s izvršnim vijećem).

Indeks moći najniži je (ispod 3.00) tamo gdje je pojedino vijeće samostalno nadležno, a veći je od 3.00 tamo gdje postoji ravnopravna nadležnost dvaju ili triju vijeća ili zajednička nadležnost sva tri vijeća. Izuzetno, VUR ima jak utjecaj (4.03) u samostalnoj nadležnosti. — Ukratko, utjecaj slijedi liniju formalne nadležnosti, isto kao i u prvom mandatu.

4. Prihvaćanje, odbijanje ili zamjena prijedloga

Prihvaćanje, odbijanje ili izmjena prijedloga utječe na strukturu moći. U sva tri slučaja (prijedlog prihvaćen, prijedlog odbijen i prijedlog izmijenjen amandmanima) postoji oligarhijska distribucija moći, a naročito je izrazita kad je prijedlog izmijenjen.

Indeks moći varira ovako:

— prijedlog prihvaćen	3.00
— prijedlog odbijen	2.97
— prijedlog izmijenjen	3.10

S odbijanjem prijedloga raste utjecaj izvršnog vijeća (što je nelogično), DPV, VUR, predsjednika vijeća, delegatske osnove, SIZ-a.

S izmjenom prijedloga raste utjecaj izvršnog vijeća (što je nelogično), stručnih službi (nelogično), DPZ i DPO.

S odbijanjem prijedloga opada utjecaj VMZ, DPZ, odbora, savjeta i komisija, političkog aktiva.

S izmjenom prijedloga opada utjecaj VMZ, DPV, odbora, savjeta i komisija.

Povezanost utjecaja i prihvatanja prijedloga mogla se i očekivati, ali prikazana povezanost ovih dviju varijabli nema uvijek logičnog objašnjenja.

5. Postupak donošenja odluke

Donošenje odluke po hitnom postupku čini izrazitijom oligarhijsku distribuciju utjecaja. Međutim, razlika u indeksima moći je zanemariva (redovan postupak 2.94, hitan postupak 2.91).

Hitan postupak povećava utjecaj izvršnog vijeća (od srednjeg na jak), VUR-a (od malog na srednji), odbora, komisija i savjeta (od malenog na srednji).

Hitan postupak smanjuje moć VMZ-a (od srednjeg na malen utjecaj), DPV-a (od srednjeg na malen). Takvi rezultati zabilježeni su i u prethodnom mandatu.

Na utjecaj ostalih subjekata postupak ne djeluje. Tako je bilo i u prvom mandatu. Ali uz jednu razliku: u prvom mandatu hitan postupak je bio povezan sa smanjenjem utjecaja delegatske osnove, a sada toga nema.

Odakle razlika između VUR-a te VMZ-a i DPV-a — nema logičnog objašnjenja.

6. Donosilac konačne odluke

Distribucija utjecaja ima oligarhijski oblik bez obzira na to tko je donosilac konačne odluke. Takva je distribucija osobito izražena kad odluku donosi šira DPZ. Međutim, kada se usvaja prijedlog a konačna odluka donosi na nivou OUR-a, distribucija pokazuje poznati demokratski pomak.

Najintenzivnija interakcija u sistemu postoji kada se usvaja prijedlog a odluka donosi na nivou MZ (3.70). Interakcija je srednjeg intenziteta (3.01) kad odluku donosi općinska skupština, odnosno pojedino vijeće, a slabog je intenziteta kad odluku donosi OUR (2.79) ili šira DPZ (2.96).

Utjecaj pojedinih subjekata DS varira u zavisnosti od toga tko donosi konačnu odluku.

Ovdje moramo ukazati na jednu razliku u odnosu na prošli mandat: dok je u prethodnom mandatu MZ bila područje izrazito malog utjecaja, sada je obrnuto.

7. Trajanje odlučivanja

Bez obzira na to koliko dugo traje proces donošenja neke odluke, distribucija je uvijek oligarhijska. Prema tome, ova varijabla nema efekta na distribuciju.

Međutim, indeks moći varira s vremenom trajanja odlučivanja. Najmanji je indeks kada odlučivanje traje kratko, od 7 do 15 dana (2.78); približno je jednak u razdobljima od 15 dana do 4 mjeseca (varira oko 3.00); najveći je indeks kada odlučivanje traje od 4 do 6 mjeseci (3.30); međutim, kad odlučivanje traje dulje od 6 mjeseci, indeks ponovo pada (2.87). Samoupravni proces odlučivanja čini se da je »podešen« na srednje razdoblje. — Izneseni rezultati donekle su slični onima iz prethodnog mandata, ali tada se nije zapažala tendencija porasta od 15 dana do četiri mjeseca. Postoje i odstupanja nekih subjekata od ove pravilnosti.

8. Odgađanje odluke

Kada se odluka odgodi zbog usaglašavanja stavova, pooštrava se oligarhijska distribucija moći (raste utjecaj izvršnog vijeća a opada utjecaj delegatske osnove). Međutim, kada se odluka odgodi uslijed nedovoljnih ili nekvalitetnih objašnjenja, opaža se demokratski pomak (izjednačuje se utjecaj delegatske osnove s utjecajem izvršnog vijeća).

Indeksi moći pokazuju ovakvu pravilnost: kada se odluka odgodi zbog usaglašavanja stavova, indeks moći lagano raste (od 3.01 na 3.08); međutim, kada se odluka odgodi uslijed nedovoljnih ili nekvalitetnih informacija, indeks moći znatno pada (na 2.61). Takav nalaz pronađen je i u prethodnom mandatu.

Prema tome, odgađanje odluke uslijed nedovoljnih i nekvalitetnih informacija ima dvostruki učinak: s jedne strane, demokratizira se distribucija moći a, s druge strane, smanjuje se intenzitet interakcija u sistemu. Takva kombinacija demokratizacije i smanjenja interakcije tendira zapravo prema anarhičnoj distribuciji.

Utjecaj pojedinih subjekata varira ovako: odgađanjem zbog usaglašavanja povećava se utjecaj izvršnog vijeća, DPV, VUR, stručnih službi sekretarijata. Utjecaj delegatske osnove opada s usaglašavanjem ali lagano raste kad je prijedlog odbijen uslijed nedovoljnih ili nekvalitetnih informacija. Kad je prijedlog odbijen, osobito pada utjecaj DPV, predsjednika vijeća, šire DPZ i DPO.

9. Kvorum

Oligarhijska distribucija postoji bez obzira na veličinu kvoruma, ali ona je najizrazitija kada kvorum iznosi 50—60%. Zanimljivo je da je intenzitet interakcija najveći (3.20) kada je kvorum 50—60%, a najmanji kada je kvorum 90—100%.

Ovu pravilnost — minimalni kvorum, maksimalni utjecaj, i obrnuto — pokazuje izvršno vijeće, VMZ, predsjednik vijeća, stručne službe sekretarijata, DPO, odbori, komisije i savjeti i nadležni SIZ. Ostali subjekti ne pokazuju ovu pravilnost. Ali utjecaj uvijek opada kada je kvorum 90—100%. Ova je pravilnost nešto novo — u proteklom mandatu nije bilo nikakve pravilnosti utjecaja s obzirom na kvorum.

10. Javna rasprava

Okolnost da li je prijedlog bio na javnoj raspravi nema efekta na oblik distribucije moći — ona ostaje oligarhijska, ali ima efekta na interakcije u sistemu: utjecaj svih subjekata pa stoga i indeks moći raste (od 2.88 na 3.18). Uglavnom se potvrđuje nalaz iz proteklog mandata, ali uz jednu razliku: ova pravilnost nije ranije vrijedila za stručne službe, odbore, komisije i savjete, a sada vrijedi i za njih. Kao što vidimo, primjena demokratske prakse javne rasprave povećava količinu interakcija u sistemu a time i akcionu sposobnost sistema. Valja naglasiti da javna rasprava nema efekt demokratizacije strukture moći već da uglavnom povećava količinu interakcija u sistemu.

11. Postupak usaglašavanja

Postupak usaglašavanja ne mijenja oligarhijsku distribuciju moći ali utječe na količinu interakcija u sistemu. Kad nema usaglašavanja, indeks moći je 2.98. Kad se usaglašavanje izvodi na nivou delegacija, indeks je 3.25; na nivou delegatskih konferencija 3.18; a na nivou vijeća 3.04. Dakle, što je proces bliži delegatskoj osnovi, to je intenzitet interakcija u sistemu jači.

U skladu s tom općom pravilnosti kreće se utjecaj izvršnog vijeća, DPV, DPZ, DPO, političkog aktiva. Drugi subjekti odstupaju od te pravilnosti. Tako maksimum utjecaja na nivou delegatskih konferencija postižu VUR, predsjednik vijeća, stručne službe sekretarijata, delegatska osnova i nadležni SIZ. Maksimum utjecaja kad se usaglašavanje izvodi na nivou vijeća, postižu VMZ, stručne službe skupštine, odbori, komisije i savjeti.

Zaključak

Ako izneseni empirijski podaci nisu samo puki fenomenološki materijal već izražavaju neku realnu strukturu moći, onda se iz njih mogu izvući ovi opći zaključci:

(1) Promatramo li strukturu moći u odnosu na »političku hijerarhiju«: delegatska osnova — skupštinska vijeća — izvršno vijeće, tada je distribucija izrazito oligarhijskog tipa. Naime, izvršno vijeće skupštine općine

ima više moći od skupštinskih vijeća, a ova pak imaju više moći od delegatske osnove. Različite osobne varijable kao što su spol, dob, obrazovanje, vrsta djelatnosti, položaj u OUR-u i položaj u DS ne utječu na percepciju, ona uvijek ostaje oligarhijska, što znači da je riječ o relativno čvrstoj i trajnoj distribuciji moći.

(2) Međutim, promatramo li distribuciju moći u odnosu na neke modalitete procesnih varijabli, tada opažamo efekt demokratizacije ili demokratski pomak. Demokratski pomak sastoji se u tome što se izjednačava utjecaj delegatske osnove s utjecajem izvršnog vijeća ili pak delegatska osnova nadmašuje utjecajem izvršno vijeće. Govorimo o demokratskom pomaku a ne o demokratskoj distribuciji, jer određeno skupštinsko vijeće ili sva skupštinska vijeća imaju veći utjecaj od delegatske osnove — a demokratska distribucija pretpostavlja da najveći utjecaj ima delegatska osnova, nešto manji skupštinska vijeća a najmanji izvršno vijeće. Demokratski pomak vidljiv je kod ovih modaliteta: interesna sfera odluke je mjesna zajednica; samostalna nadležnost VMZ ili ravnopravna nadležnost VMZ i DPV; kada se usvaja prijedlog a odluka donosi na nivou OUR-a; kada se odluka odgađa uslijed nedovoljnih i nekvalitetnih informacija, odnosno obrazloženja prijedloga.

(3) Dok oblik distribucije moći reagira samo na neke modalitete procesnih varijabli, pri čemu uglavnom perzistira oligarhijska distribucija moći, intenzitet interakcije u sistemu izražen indeksom moći varira gotovo na svim varijablama uzetim u razmatranje — i osobnim i procesnim. Dok se varijacije indeksa moći na osobnim varijablama mogu uzeti kao varijacije percepcije, dotle se može pretpostaviti da varijacije indeksa u odnosu na procesne varijable izražavaju dinamičke promjene u procesu socijalne interakcije među subjektima delegatskog sistema. Kako se mijenjaju modaliteti socijalnog procesa, tako se mijenja utjecaj pojedinih subjekata sistema te ukupna količina moći u sistemu.

(4) Upoređujemo li nalaze u drugom delegatskom mandatu s rezultatima u prvom mandatu, opaža se opća tendencija da se indeksi moći smanjuju. Karakteristično je da je smanjivanje indeksa često povezano s demokratskim pomakom, što zapravo govori da taj pomak ne izražava demokratizaciju moći već tendenciju prema anarhičnoj distribuciji.

Prema tome, perzistencija oligarhijske distribucije moći, demokratski pomaci u procesu utjecaja na nekim modalitetima procesnih varijabla i smanjenje intenziteta socijalnih interakcija, što distribuciju vuče prema anarhičnom obrascu — to su glavni nalazi što potječu iz analize empirijskih podataka. Drugo je pitanje kako protumačiti ove nalaze. Empirijski podaci ne daju odgovora na to pitanje, pa bi valjalo proširiti i empirijsko istraživanje i teorijske okvire analize.